

Poszt-szocializmus (?) és feminizmus (?)

A Szegedi Tudományegyetem Angol-amerikai Intézete mellett működő Társadalmi Nemek Tudománya kutatócsoport 2011-ben hetedik alkalommal rendezte meg *Nyelv, ideológia, média* sorozatcímet viselő nemzetközi konferenciáját a fenti címmel szeptember harmincadikán és október elsején.

A konferencia egy szomorú megemlékezéssel indult. A Társadalmi Nemek Tudománya kutatócsoport alapítója és az angol-amerikai intézeten belül működő gender studies szakirány megvalósítója, a sikeres és tehetséges tanár és kutató, Reschné Marinovits Sarolta ez év nyarán súlyos betegség után elhunyt. A szervezők az ő emlékének szentelték a konferenciát.

Az idei konferencia témája a társadalmi nemi viszonyok változásainak feltérképezése volt a rendszerváltozás elmúlt húsz évében Magyarországon. Az előadók a társadalomtudományok, az irodalomtudomány és a kultúrakutatás különféle szempontjait felhasználva elemezték az említett időszakot. A bevezető plenáris előadást ADAMIK MÁRIA szociológus, az ELTE oktatója tartotta.

A plenáris ülés további előadói Bolemant Lilla, Loránd Zsófia és Joó Mária voltak.

BOLEMANT LILLA a két világháború közti csehszlovákiai magyar irodalom nőiróinak korabeli és mai recepcióját dolgozta fel tanulmányában. Azt vizsgálta, hogy a politikai határváltozások mennyiben akadályozták vagy segítették a csehszlovákiai magyar irodalom nőiróit abban, hogy műveik megjelenhessenek, és elfoglalhassák helyüket az irodalmi kánonban, esetleg mennyiben könnyítette vagy nehezítette helyzetüket az az irodalmi és kulturális közeg, amelyben az irodalom fő célja az identitás erősítése és megtartása volt.

LORÁND ZSÓFIA a Jugoszláviában megvalósult 1989 előtti feminista rendszerkritikát és annak két évtizeddel későbbi jelentőségét elemezte előadásában, amellyel a konferencia újonnan alapított előadói díját, a *Wonder Woman* díjat is elnyerte a résztvevők szavazatai alapján. Az elemzés kiindulási alapja, hogy míg a legtöbb kelet-európai államszocialista rendszert nem érte szervezett, intellektuálisan koherens és kiterjedt feminista kritika, Jugoszlávia kivételt képez ebben a tekintetben is. Összehasonlításban más kelet-európai országokkal felteszi a kérdést, hogy vajon meddig tud meghatározó lenni az az elméleti és forgalmi keret, amelyet az új jugoszláv feminista diskurzus hozott létre, mi és hogyan él túl ebből két évtizeddel 1989, illetve Jugoszlávia esetében 1991 után.

A női androgün: (poszt)szocialista identitás Közép-Európában címmel az ELTE filozófiaprofesszora, Joó MÁRIA zárta a konferencia bevezető részét. Hipotézise szerint egy

posztfeminista, posztszocialista, sőt univerzális figurával állunk szemben, vagyis történetileg mindig is androgünként konstituálódva hangsúlyosan nőnek prezentáljuk magunkat, ezért a posztszocialista női androgün a filozófiai antropológia szintjén általánosítható.

A konferencia további részei több témakört dolgoztak fel. Néhányat kiemelve közülük érzékelhető a témák és feldolgozási módok sokszínűsége. ANTONI RITA, a Szegeди Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatója például az általa és kollégái által alapított és vezetett női weboldal első két évéről számolt be. A honlapot a posztszocialista társadalmi tér feminizmusra vonatkozó sztereotípiáival szembeni küzdelem egy lehetséges formájaként mutatta be. HUSZÁR ÁGNES, a Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájának vezetője a Magyarországon megjelenő női lapok 1989 utáni emberképét elemezte. A lapok közleményeinek és képi világának elemzésével azt vizsgálta, milyen férfi- és nőképeket közvetítenek az olvasó felé, és milyen manipulációs technikákkal befolyásolják a nőket és a férfiakat a vásárlási szokásaik befolyásolásán túl.

SZÜCS TERI a cigány nők helyzetét és életlehetőségeit vizsgálta, kitérve az alkotói, művészi életben számukra felmerülő lehetőségekre és nehézségekre.

TATAI ERZSÉBET, a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézetének munkatársa *A nemi szerepekre adott művészi reflexió változása* címmel tartotta meg előadását. Megállapította: annak ellenére, hogy a képzőművészeknek még ma is csak elenyésző része reflektál a nemi szerepekre, a szocialista időszakhoz képest nagy elmozdulás történt. Megjelentek olyan alkotó nők, akik több-kevesebb tudatossággal vállalják női identitásukat és művészetükben is tematizálják a nemi szerepeket. Előadásában azt mutatta be, hogy a nőművészek miként értelmezik e szerepeket, a társadalmi nemi viszonyok mely szegmenseivel foglalkoznak és milyen jelentéseket generálnak.

A történelemtankönyvek nőképét VENTILLA ANDREA, a PTE doktorandusz hallgatója elemezte. Megállapítása szerint a nők történelmével Magyarországon csak a rendszerváltás után kezdtek foglalkozni, mivel a nyugati reformeszmék is csak ekkortól áramolhattak be. A történelemtankönyvek újraírásánál a nők bemutatása különféle hangsúlyt kapott. Az elemzett kiadványok között nagy eltérések fedezhetők fel ebből a szempontból a nők történelmének teljes mellőzésétől kezdve a híres nőszemélyiségek bemutatásáig.

A női test feletti hatalom kérdésével két előadó is foglalkozott. ANNUS IRÉN *Mégis, kinek az élete?* című előadásában azt taglalta, hogy a jelenlegi magyarországi társadalmi berendezkedés önhatalmú módon, társadalmi egyeztetés és vita nélkül közelíti meg a női testtel kapcsolatos kérdéseket, egyre inkább tárgyiasítva a testet, megfélekezve a benne élő szuverén emberi lényről, limitálva annak alapvető szabadságjogait. A szüléssel kapcsolatos problémakört elemezve rámutatott a mögöttes érdekek és hatalmi viszonyok összefonódására. A másik előadást FARKAS ZITA, az University of York független kutatója tartotta *Poszt-szocialista abortusz: a nők önrendelkezési jogainak határai* címmel. A téma feldolgozása folyamán azt elemezte, hogy a posztszocialista korszakban létrehozott abortusztörvény módosításai miként határozták meg és milyen mértékben korlátozták a nő önrendelkezési jogait saját teste felett. Azokat a politikai lépéseket is számba vette, amelyek közvetve arra irányultak, hogy az abortusztörvényt

szigorítsák, és olyan társadalmi légkört teremtsenek, amelyben az abortuszt választó nőt megbélyegzik.

A konferencia szervezői, BARÁTH ERZSÉBET és SÁNDOR KLÁRA a médiakommunikáció és a politikum összefüggéseit vizsgálva a feminizmus magyarországi reflexióinak néhány aktuális problémáját világtították meg, külön-külön előadásukban.

A gördülékeny szervezés és az előadások magas színvonala újfent bebizonyította a kutatócsoport szakmai tudását és a téma fontosságát. A sikeres konferenciasorozat következő, immár nyolcadik alkalommal újra szeptember utolsó hétvégéjén kerül megrendezésre, témája pedig a feminizmus és a maszkulinitások lesz, reflektálva arra a tényre, hogy a nők társadalmi szerepeinek és helyzetének változása magával kell, hogy hozza a férfiak szerepeinek változását is.